

Ιωάννης Σκούρτης

**ΒΟΓΔΑΝΤΣΑ,
ΜΙΑ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΩΜΟΠΟΛΗ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ (1900-1906)**

Βασισμένη σε αρχειακές αποδείξεις¹, η εργασία αυτή θα παρουσιάσει άγνωστα στοιχεία για τις ποικίλες δραστηριότητες της συγκεκριμένης κωμόπολης, της Βογδάντσας στα δύσκολα χρόνια των αρχών του αιώνα μας, πιο συγκεκριμένα κατά την τουρκοκρατία, με τον μακεδονικό αγώνα σε εξέλιξη. Ουσιαστικά θα σχολιασθεί η κοινοτική κατάσταση της Βογδάντσας. Με βάση αυτό το στοιχείο θα γίνουν εθνολογικές παρατηρήσεις γι' αυτή την κωμόπολη που χάθηκε μετά τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (10 Αυγούστου 1913).

Η τοπογραφική ενημέρωση για τη Βογδάντσα θεωρείται απαραίτητη για να γίνει αντιληπτό ότι η κωμόπολη αυτή ήταν στις αρχές του αιώνα μας μία από τις πιο σημαντικές περιοχές της οθωμανικής υποδιοίκησης Γευγελής. Βρίσκεται στην ανατολική όχθη του Αξιού ποταμού (βλ. συνημμένο χάρτη). Απέχει τριάντα περίπου χιλιόμετρα από τη Γευγελή και περιβάλλεται από τρεις συνεχόμενους δασώδεις λοφίσκους, από τους οποίους ο ένας ονομαζόταν από τους ντόπιους κατοίκους Μπουγάνα. Αυτός παρουσίαζε σχήμα αμφιθεατρικό.

Η κωμόπολη αυτή δεσπόζει πανοραμικά σε όλο το λεκανοπέδιο που βρίσκεται ανάμεσα στη Δοϊράνη και τον Αξιό ποταμό. Είχε λοιπόν η Βογδάντσα σημαντική και στρατηγική θέση, γι' αυτό και υπήρξε το σημείο προτίμησης των βουλγαρικών βλέψεων με την έναρξη του μακεδονικού αγώνα. Για πολλά χρόνια οι Βούλγαροι προσπαθούσαν επίμονα να κυριαρχήσουν στην κωμόπολη αυτή. Την πιο μεγάλη βέβαια προσπάθειά τους την κατέβαλαν την εποχή του εκκλησιαστικού Σχίσματος (1872), οπότε έγιναν αιματηρές συγκρούσεις ανάμεσα σε ορθόδοξους Έλληνες και Βουλγάρους εξαρχικούς, ιδιαίτερα για το ποιος θα κατείχε και θα λειτουργούσε στη συγκεκριμένη εκκλησία του Αγίου Αθανασίου. Ο ναός αυτός κτίσθηκε στα 1810 από Έλληνες και εξακολουθούσε ως τις αρχές του αιώνα μας να ανήκει πάντα στην ορθόδοξη ελληνική κοινότητα Βογδάντσας. Οι Βούλγαροι τελικά, επειδή απέβησαν άκαρπες οι προσπάθειές τους για απόκτηση της παραπάνω εκκλησίας,

1. Α.Υ.Ε. (= Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών) 1905, φάκ.α.α.Στ., αριθ. πρωτ. 7226, εκθέσεις Κ. Δ. Σχινά προς την Α. Παναγιώτητα τον Άγιο Θεσσαλονίκης κ.κ. Αλέξανδρο, Θεσσαλονίκη, 25 Σεπτεμβρίου 1906.

αγόρασαν μια μεγάλη αχυραποθήκη και το 1903 τη μετέτρεψαν σε εκκλησία και μάλιστα αφιερωμένη στους Θεσσαλονικείς αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο. Οι ίδιοι εξαρχικοί κύκλοι, που προέβησαν στην αγορά αυτή, παρουσιάζονταν μετριοπαθείς για το λόγο ότι δεν μπορούσαν να επιβληθούν στο επικρατέστερο ελληνικό στοιχείο της Βογδάντσας.

Με τον ίδιο τρόπο και οι Βούλγαροι λησταντάρτες που ζούσαν στην περιοχή Βογδάντσας έδειξαν μετριοπάθεια για το παραπάνω θέμα του ναού, επειδή αναγνώριζαν ότι δεν είχε έλθει η στιγμή για να δράσουν και να επιβληθούν με τη βία των όπλων. Αυτοί κολάκευαν μάλιστα τους ορθόδοξους Έλληνες, δεν απαιτούσαν τις εβδομαδιαίες εισφορές που είχαν συμφωνήσει με αυτούς για να οργανωθεί ο αγώνας της απελευθέρωσης από τον τουρκικό ζυγό, όπως τουλάχιστον επαγγελλόταν το βουλγαρικό κομμάτι.

Αλλά η πρόσκαιρη αυτή μετριοπάθεια των Βουλγάρων ληστανταρτών, καθώς επίσης και του περιφημου ληστήρχου καπετάν Αργκύρ, που λυμαινόταν την περιφέρεια Βογδάντσας, απέφερε όφελος στους σχισματικούς Βουλγάρους, επειδή οι απλοϊκοί ορθόδοξοι Έλληνες της κωμόπολης αυτής θεώρησαν την αναγκαστική μετριοπάθεια των Βουλγάρων ως ευγένεια, με αποτέλεσμα να μη καταγγέλουν τους γνωστούς κομιτατζήδες στις τουρκικές αρχές, να τους προφυλάσσουν, όταν χρειαζόταν, και να τους οδηγούν σε ασφαλή κρησφύγετα. Οι Έλληνες φυσικά είχαν την εκκλησία τους, δηλαδή τον Άγιο Αθανάσιο, που λειτουργούσε κανονικά μέχρι τα μέσα του 1903, και ανέπτυσαν εκτός από τις θρησκευτικές και άλλες διάφορες πολιτισμικές δραστηριότητες στην κωμόπολή τους.

Από τα μέσα όμως του 1903 άρχισαν να εμφανίζονται στην περιοχή Βογδάντσας αρχηγοί συμμοριών, οι γνωστοί κομιτατζήδες, που αγωνίζονταν για την επικράτηση της βουλγαρικής ιδέας, δηλαδή των βουλγαρικών βλέψεων και ορέξεων. Αυτοί ήταν έξι τον αριθμό, αλλά οι πιο σημαντικοί ήταν οι ακόλουθοι τέσσερις: α) ο καπετάν Λεονίντ από το Ματσίκοβο (τωρινοί Εύζωνοι): αυτός ήταν γιδοβοσκός, αγροφύλακας, νυχτοκλέφτης και κυνηγός, β) ο καπετάν Γιοβάν από το Καρασουλί (σημερινό Πολύκαστρο), ο οποίος ήταν πρώην αγροφύλακας, αλλά και μεγάλος ζωοκλέφτης, γ) ο καπετάν Δέλλιο από τη Βογδάντσα και δ) ο διάσημος στην εποχή του καπετάν Αποστόλ.

Όλοι οι παραπάνω ήταν αιμοχαρείς και φιλοχρήματοι. Αυτοί ανέλαβαν τη διάδοση της βουλγαρικής ιδέας. Αρχισαν τότε να καταπιέζουν τους ορθόδοξους Έλληνες και από τις πράξεις τους αποκόμιζαν οικονομικά οφέλη που, αν δεν τα πετύχαιναν, προέβαιναν σε φρικτά κακουργήματα. Οι άτυχοι ορθόδοξοι Έλληνες της υποδιοίκησης Γευγελής υπέστησαν πολλές και ποικίλες καταπιέσεις.

Η Βογδάντσα λοιπόν ήταν η ανθηρή ελληνική ορθόδοξη κοινότητα που

στα τέλη του 1904 κινδύνευε να εξαφανιστεί λόγω των βουλγαρικών συμμοριών. Αρκεί να αναφερθεί ότι από φόβο τα υπερδιακόσια πενήντα ελληνικά νοικοκυριά είχαν ελαττωθεί σε δέκα οκτώ. Οι βουλγαρικές συμμορίες άρχισαν να επιβάλλουν το Σχίσμα και τα βουλγαρικά συμφέροντα. Οι φόννοι προκρίτων Ελλήνων ήταν στην ημερήσια κομιτατζήδικη διάταξη. Ελληνικά σπίτια και καταστήματα πυρπολήθηκαν. Οι Βούλγαροι πίστευαν ότι έτσι θα διαλυόταν ο ελληνισμός στη Βογδάντσα. Παρόλα αυτά η ελληνική κοινότητα εξακολουθούσε να ανθεί μέχρι το Νοέμβριο του 1904, οπότε συνέβη, το καταμεσήμερο, στη δημόσια οδό από Βογδάντσα προς Γευγελή, ο φόνος του Χρίστου Κρετσιόβαλη και του Λεωνίδα Σιωνίδη από τους κομιτατζήδες του καπετάν Λεονίντ². Οι ορθόδοξοι Έλληνες καταθρουβήθηκαν, κλονίστηκαν τόσο, που αρκετοί προτίμησαν να προσχωρήσουν στους εξαρχικούς και μεγαλοϊδεάτες Βουλγάρους για να μη σφαγούν. Τελικό αποτέλεσμα ήταν να παραμείνουν μόνο έντεκα οικογένειες φανερά και επτά οικογένειες κρυφά πιστές στον ορθόδοξο ελληνισμό³.

Ο Μακεδονικός Αγώνας βέβαια βρισκόταν σε εξέλιξη. Τότε οι Βούλγα-

2. Σε πρόχειρο ανυπόγραφο έγγραφο του έτους 1905 / Δ'΄, που βρέθηκε στο Ιστορικό Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών και προοριζόταν σύμφωνα με την ένδειξη που υπάρχει στο άνω αριστερό μέρος της σελίδας για κάποιον αγγελιαφόρο, ανακοινώνονται τα εξής: «Ο Λεωνίδας Σιωνίδης εφονεύθη την 1ην Δεκεμβρίου μεταξύ Γευγελής και Μπογδάντσας αφήκε γυναίκα μετά δύο τέκνων 4 και 1 ετών. Άπορος. Ο Χρ. Κρετσιόβαλης εκ Βογδάντσας ψάλτης εν Γευγελή εφονεύθη την 4ην Δεκεμβρίου εις το αυτό μέρος. Αφήκε γυναίκα, 3 τέκνα ηλικίας 25, 20 και 15. Ο τέταρτος εκ των υιών του συνελήφθη αιχμάλωτος υπό των Βουλγάρων. Η οικογένεια οπωσδήποτε ευπορεί. Ο Δ. Σαμολαδάς οπλίτης ελληνικού σώματος πέσας εις ενέδραν Βουλγάρων εφονεύθη εγκαταλείψας γυναίκα μετά 3 κορασίων».

3. Στις 6 Δεκεμβρίου 1904 παρέμεναν πιστές οι οικογένειες:

1	Οικογένεια	Χατζημήτου Καραγιαννίδου
2	»	Σιωνίδου και αδελφών
3	»	Χρήστου Χριστάτση και αδελφών
4	»	Χρήστου Τσίλη
5	»	Χρήστου Σαμολαδά
6	»	Χρήστου Κράβαλη
7	»	Παπασαματίου
8	»	Παπαγεωργίου
9	»	Κωνσταντίνου Ίστιου
10	»	Σταματίου Πετρίδου
11	»	Κρετσιόβαλη
12	»	Αντωνίου Καραστογιάννη
13	»	Χρήστου Κιώσε
14	»	Ιντζέκτση
15	»	Ρόγλη
16	»	Ευθυμ. Κατωώρη
17	»	Αλεξίου
18	»	Δημ. Τουράνη

ροι εκδηλώθηκαν απροκάλυπτα και προχώρησαν στον διά πυράς θάνατο της Ελληνίδας δασκάλας της Γραϊτσίτσας, γειτονικού προς τη Βογδάντσα χωριού, καθώς και του προκρίτου Κωνσταντίνου Σιωνίδη μαζί με την οκταετή θυγατέρα του. Όλα βέβαια τα παραπάνω συνέβησαν όταν απομακρύνθηκε από τη Βογδάντσα το ελληνομακεδονικό σώμα υπό την αρχηγία των Κρητών Μανώλη και Λεωνίδα και οι Βούλγαροι κομιτατζήδες προς στιγμή έμειναν ακαταδίωκτοι και από τον τουρκικό στρατό, που μόλις το 1904 άρχισε να κινείται στην περιφέρεια Βογδάντσας. Έτσι μπόρεσαν και έδρασαν οι κομιτατζήδες. Αυτοί εξανάγκαζαν τους κατοίκους της Βογδάντσας με την απειλή των όπλων να υπογράφουν δηλώσεις ότι απαρνούνται την ορθοδοξία και υποστηρίζουν υλικά και ηθικά το έργο του βουλγαρικού κομιτάτου. Σε δύο χωριά, το Στογιάκοβο και τη Φούρκα, οι κομιτατζήδες κατέλυσαν τελείως τις αρχές. Φυσικά το αίμα και η φρίκη γέμισαν τότε τις σελίδες της μακεδονικής ιστορίας.

Το 1905, μετά τα παραπάνω εγκληματικά γεγονότα, οι τουρκικές αρχές άρχισαν να καταδιώκουν συστηματικά τους κομιτατζήδες, που έτσι περιορίσαν τα κακουργήματά τους, ενώ οι ορθόδοξοι Έλληνες άρχισαν να ελπίζουν σε καλύτερες μέρες, ιδίως όταν συγκροτήθηκε η πολιτοφυλακή στην περιφέρεια Βογδάντσας αλλά και όταν εμφανίστηκε ελληνικό σώμα με αρχηγό τον γενναίο Έλληνα καπετάν Ιωάννη Ζήρια. Αυτός άρχισε τη δράση του από το χωριό Μπαροβίτσα, όπου διέλυσε τους κομιτατζήδες τους οργανωμένους υπό την αρχηγία των Βουλγάρων Λεονίντ, Γιοβάν και Αποστόλ.

Με την άφιξη του καπετάν Ιωάννη Ζήρια στη Βογδάντσα νέοι ορίζοντες άνοιξαν για την ελληνική κοινότητα. Όσοι αποσπίρτησαν από την ορθοδοξία, με τη βίαιη προσχώρησή τους στο βουλγαρικό σχίσμα, άρχισαν να επανέρχονται στους κόλπους της. Μέχρι το Πάσχα του 1905 η ελληνική ορθόδοξη κοινότητα Βογδάντσας αριθμούσε 67 οικογένειες. Η προσχώρηση και άλλων ανθρώπων, ιδιαίτερα προουχόντων⁴, καθώς και η διανομή όπλων και φυσιγγίων συντέλεσαν ώστε, μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου 1905, να αυξηθεί σε 91 ο αριθμός των ελληνικών σπιτικών σύμφωνα με επίσημο στατιστικό πίνακα του Έλληνα προεστού Χρίστου Χριστάτση⁵.

4. Πλούσιοι προύχοντες ήταν οι: Δέλλιος Πείδης, Δημήτριος Σερβίδης, Δημήτριος Παταϊώαννου και Αθανάσιος Κηγκόλης.

5. Τα ελληνικά σπιτικά με τις οικογένειες που τα κατοικούσαν:

Αριθ. Οικιών	Αριθ. Οικογενειών	Όνοματεπώνυμο Οικογενειών
1	2	Χατζημήτος Καραγιαννίδης
2	2	Χατζηγόνος Καραγιαννίδης
3	2	Τόσσιος Αντωνίου
4	2	Κωνσταντίνος Αντωνίου
5	1	Ιωάννης Αντωνίου

6	1	Αντώνιος Δ. Αντωνίου
7	1	Παπασταματίου
8	1	Βασίλειος Χριστάτσης
9	1	Χρήστος Χριστάτσης
10	1	Δημήτριος Χριστάτσης
11	2	Κύρος Μαρλιάμης
12	1	Χρήστος Μαρλιάμης
13	1	Τραϊανός Πλάξης
14	2	Γεώργιος Λιόκης
15	1	Βασίλειος Μαρλιάμης
16	1	Διονύσιος Σιωνίδης
17	3	Αθανάσιος Κηρκόλης
18	1	Χήρα Βασιλείου Κηρκόλη
19	2	Χρήστος Αρβανίτης
20	2	Θεοχάρης Δ. Οικονόμου
21	1	Δημήτριος Παπαϊωάννου
22	1	Βασίλειος Παπαϊωάννου
23	2	Δέλλιος Πεϊδης
24	1	Ευθύμιος Πεϊδης
25	2	Χρήστος Τσίλης
26	1	Αντώνιος Καραστογιάννης
27	1	Στέφανος Καραστογιάννης
28	2	Βασίλειος Σουλάκης
29	1	Θάνος Σουλάκης
30	2	Ιωάννης Δ. Πεϊδης
31	1	Στέφανος Πεϊδης
32	4	Αθανάσιος Τόλιου
33	1	Ιωάννης Τόλιου
34	1	Δημήτριος Δ. Σαμαράς
35	1	Χρήστος Δ. Σαμαράς ή Κιόσες
36	1	Ιωάννης Δ. Χριστάτσης
37	1	Παπαγρηγορίου
38	1	Αχιλλέας Δ. Χριστάτσης
39	1	Κώστας Παπουτσής
40	2	Θωμάς Ντρώνης
41	2	Σταμάτιος Πετρίδης
42	1	Αντώνιος Σιωνίδης
43	1	Ιωάννης Αλεξίου
44	1	Χρήστος Κράβαλης
45	1	Σταμάτιος Τουράνης
46	1	Δημήτριος Τουράνης
47	1	Δέλλιος Μπουγιάννης
48	1	Δάνος Τούμπας
49	1	Κωνσταντίνος Κράλης
50	1	Ιωάννης Κρέκης
51	1	Χρήστος Γ. Σιωνίδης
52	1	Αθανάσιος Γ. Σιωνίδης
53	1	Αθανάσιος Τουρίκας
54	1	Χρήστος Τσίμπας

Το 1905 όμως είναι σημαντική χρονιά και για την εκπαίδευση της Βογδάντσας, επειδή την Αστική Σχολή της διηύθυνε ο δάσκαλος Κ. Δ. Σχινάς. Αυτός εκπλήρωνε ικανοποιητικά τον προορισμό του, θεωρώντας ότι του τον επέβαλε η αγάπη προς την Ελλάδα, για χάρη της οποίας εγκατέλειψε την Αθήνα για να έλθει στην επικίνδυνη Βογδάντσα.

Η μετάβαση του Κ. Δ. Σχινά στη Βογδάντσα έγινε σε δύσκολη εποχή. Στην κωμόπολη αυτή, πριν απ' αυτόν, διορίστηκαν τρεις εκπαιδευτικοί, που από φόβο δεν ανέλαβαν καθήκοντα. Έτσι η μετάβαση του Κ. Δ. Σχινά χαιρετίστηκε από την ορθόδοξη κοινότητα με ιδιαίτερο ενθουσιασμό, όπως σημειώ-

55	1	Ευθύμιος Κατσιώρης
56	1	Σταμάτιος Ιντζέκτσης
57	1	Δημήτριος Κιούσης
58	1	Δημήτριος Ρόγλης
59	2	Θεμελής Ατζιου
60	1	Τραϊανός Ρόγλης
61	2	Κωνσταντίνος Ίτσκου
62	1	Δημήτριος Σεβίδης
63	1	Χρήστος Παταγόνος
64	1	Μιλάνος Σουλάκης
65	1	Μιχαήλ Σιωνίδης
66	1	Δέλλιος Καρασιαμπάνης
67	1	Αντώνιος Τσίλης
68	1	Χρήστος Τουράνης
69	1	Παντελής Πείδης
70	1	Εμ. Χρ. Σαμαράς
71	1	Χήρα Τεμενούγα
72	1	Χήρα Αντωνίου Σαμαρά
73	1	Γεώργιος Καρασιαμπάνης
74	1	Δημήτριος Χρ. Σαμαράς
75	1	Θάνος Πατσιαραγλή
76	2	Νάκος Πατσιαραγλής
77	1	Ηλίας Αλεξίου
78	2	Διονύσιος Κρετσιόβαλης
79	1	Παπαγεώργιος Σιωνίδης
80	1	Γρηγόριος Δέλκου
81	1	Κωνσταντίνος Ρίζος
82	1	Στογιάννης Τσίλης
83	2	Χρήστος Σαμολαδάς
84	2	Γεώργιος Χριστάτσης
85	1	Ιωάννης Χρ. Σαμαράς
86	1	Χήρα Χρ. Αλεξίου
87	1	Χήρα Λεωνίδα Σιωνίδη
88	1	Αντώνιος Αποστόλου
89	1	Σταύρος Παλάσης
90	1	Ιωάννης Ίτσκου
91	2	Δημήτριος Καραγιοβάννης

νει ο ίδιος, επειδή διαδόθηκε επιπλέον ότι αυτός ερχόταν αποκλειστικά και για χάρη της Βογδάντσας. Ωστόσο, όταν του έγιναν υπαινιγμοί μήπως εγκαταλείψει την Αστική Σχολή από φόβο, όπως έκανε ο προκατόχος του Κωτσής, ο Σχινάς αντί για απάντηση πήγε και νοίκιασε δωμάτιο σε απόκεντρο σπίτι που περιστοιχιζόταν από βουλγαρίζουσες οικογένειες. Επιπλέον επισκέφθηκε τη βουλγαρική εκκλησία, για να αποδείξει ότι δεν φοβάται και ότι είναι πρόθυμος να θυσιάσει το παν για χάρη της ελληνικής κοινότητας Βογδάντσας.

Το τολμηρό εγχείρημα του Σχινά είχε ευνοϊκά για τους Έλληνες αποτελέσματα. Οι αμφιταλαντευόμενες οικογένειες, που έκρυβαν τα φρονήματά τους από φόβο των Βουλγάρων, άρχισαν να εκδηλώνονται φανερά. Ο Σχινάς, έξυπνα φερόμενος, στην επιθυμία του να βοηθήσει αποτελεσματικά το ελληνικό γένος, ανήγγειλε ότι θα εισήγαγε τη διδασκαλία της γαλλικής και της τουρκικής στη Σχολή του. Αυτή η Σχολή θα εφαρμόζε το διδακτικό σύστημα της Αθήνας. Επίσης ο Σχινάς επισκεπτόταν αμφιταλαντευόμενους γονείς και τους συνιστούσε να προτιμούν την ελληνική Αστική Σχολή Βογδάντσας. Έτσι είκοσι μέρες μετά την άφιξη του Σχινά στην κομόπολη αυτή προσήλθαν στη σχολή του είκοσι επτά μαθητές και μαθήτριες από άλλωφωνες Σχολές. Αργότερα προσήλθαν άλλοι εννέα μαθητές. Τον Φεβρουάριο του 1906 προσχώρησε στον ελληνισμό, μετά από προσηλυτισμό του Σχινά, ο βουλγαροδιδάσκαλος Μιχαήλ Στόικου, που είχε σπουδάσει ωστόσο στην ελληνική Αστική Σχολή Βογδάντσας αλλά δίδασκε, για πολλά χρόνια, στο βουλγαρικό σχολείο της κομόπολης αυτής. Εκτός από αυτά, ο Σχινάς πέτυχε να επανέλθουν στους κόλπους του ελληνισμού είκοσι δύο σπιτικά σε διάστημα έξι μηνών από την άφιξή του, ενώ η προσέλευση και ο διορισμός του πρώην βουλγαροδιδασκάλου στο ελληνικό σχολείο είχε ως αποτέλεσμα να κερδίσει ο ελληνισμός ακόμη δύο οικογένειες και έξι μαθητές. Μέχρι την 30ή Απριλίου 1906, δηλαδή οκτώ μήνες από την άφιξη του Σχινά, προσήλθαν στον ορθόδοξο ελληνισμό είκοσι τρία σπιτικά⁶, επομένως η ελληνική ορθό-

6. Τα σπιτικά που προσήλθαν στον ορθόδοξο ελληνισμό:

<i>Αύξ. αριθ. σπιτικών</i>	<i>Αριθ. Οικογενειών</i>	<i>Όνοματεπώνυμο</i>
1	1	Χρήστος Αντωνίου
2	4	Γεώργιος Λέστας
3	1	Βασίλειος Νίκου
4	1	Ρίντος Νίκου
5	1	Βασίλειος Πατσαραγλής
6	1	Ηλίας Ιντζέκτσης
7	1	Μιχαήλ Οικονόμου
8	2	Εμμανουήλ Γιούρος
9	1	Αντώνιος Γκόγκου
10	1	Ιωάννης Μαρτσάλης
11	1	Κωνσταντίνος Ευαγγέλου

δοξη κοινότητα Βογδάντσας ανερχόταν σε εκατόν δέκα τέσσερα σπίτια με εκατόν σαράντα οικογένειες.

Βέβαια η ευκολία μετακίνησης από τη μια εκκλησιαστική τοποθέτηση στην άλλη δείχνει κάποια σχετική ρευστότητα της εθνικής συνείδησης την εποχή εκείνη. Αυτή οφείλει να ερμηνευθεί με περιεχόμενο του όρου διαφορετικό από αυτό που εννοούμε σήμερα. Το στοιχείο που χαρακτήριζε βασικά τους ανθρώπους ήταν το θρήσκευμα. Επειδή λοιπόν η Βουλγαρική Εκκλησία προέβη στο Σχίσμα, οι σχισματικοί θεωρούνταν Βούλγαροι, ενώ οι πιστοί στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης θεωρούνταν Έλληνες.

Ο Σχινάς, σύμφωνα με τα γραφόμενα στην αναφορά του, φαίνεται πατριώτης θαρραλέος και προοδευτικός, που σκόπευε εθνικούς στόχους. Αυτοί, κατά την κρίση του πάντα, θα πετύχαιναν α) με την αύξηση των ελληνικών οικογενειών στη Βογδάντσα και τη γύρω περιοχή, β) με την καλύτερη οργάνωση της Αστικής Σχολής και γ) με την ανασυγκρότηση του σώματος της πολιτοφυλακής⁷.

Η οργάνωση της πολιτοφυλακής, κατά τον Σχινά, θα ήταν σκόπιμο να προσεχθεί περισσότερο για να ενισχυθούν και να καρποφορήσουν οι ελληνικές επιδιώξεις. Θα χρειαζόταν λοιπόν να γίνουν σοβαρές προσπάθειες ώστε αυτή να λειτουργεί άψογα χωρίς να εμπεριέχει στις οποιοσδήποτε κινήσεις της το προσωπικό και υποκειμενικό στοιχείο. Για το λόγο αυτό ο Σχινάς έκανε διάφορες προτάσεις που θεωρούσε ότι θα επέφεραν σημαντική βελτίωση στη συμπεριφορά του σώματος αυτού. Έτσι, ως πρώτη κίνηση για την επίτευξη της ανανέωσης και βελτίωσης της πολιτοφυλακής, έβλεπε τη διάθεση όπλων, σφαιρών, χρημάτων και άλλων ειδών. Αυτά τα υλικά ήταν επιτακτική ανάγκη να διανεμηθούν σωστά, σε κατάλληλα πρόσωπα, ανεξάρτητα από

12	1	Χρήστος Μαρτσκάλης
13	2	Χήρα Ματσίνα
14	1	Χρήστος Ν. Διαβοταλής
15	1	Δημήτριος Κρέκης
16	1	Αντώνιος Λούσης
17	1	Δημήτριος Μίντσιου
18	1	Μιχαήλ Πεϊδης
19	1	Μιχαήλ Γ. Πρωτογέρου
20	1	Γάτος Γ. Πρωτογέρου
21	1	Ιωάννης Διαβοταλής
22	1	Γεώργιος Καραϊσκάκης
23	1	Μιχαήλ Στόικου

7. Το σώμα αυτό της πολιτοφυλακής απαρτιζαν, στα 1906, οι: 1) Χρήστος Δ. Σαμαράς ή Κιόσες, 2) Ιωάννης Δ. Χριστάτης, 3) Γεώργιος Δ. Χριστάτης, 4) Αθανάσιος Γ. Χριστάτης, 5) Δημήτριος Κ. Χριστάτης, 6) Δημήτριος Χρ. Σαμαράς, 7) Θωμάς Ντρόνης, 8) Αντώνιος Σιωνίδης, 9) Μιχαήλ Σιωνίδης, 10) Αθανάσιος Σιωνίδης, 11) Καδή (οθωμανός), 12) Αμέτ (οθωμανός), 13) Δημήτριος Τουράνης, 14) Ιωάννης Αλεξίου.

συμπάθειες και αντιπάθειες. Την κίνηση αυτή ο Σχινάς τη θεωρούσε αποτελεσματική επειδή έκρινε ότι η πολιτοφυλακή δε θα κινδύνευε να γίνει αντικείμενο εξάρτησης από ένα πρόσωπο, όπως συνέβαινε ως εκείνη τη στιγμή με τον αρχηγό της Σιωνίδη. Με την εφαρμογή του συστήματος αυτού θα επιτυγχανόταν κάποια σχετική ανεξαρτητοποίηση της πολιτοφυλακής από τον Σιωνίδη, πρόσωπο που, κατά τον Σχινά, προσπαθούσε ουσιαστικά να εκμεταλλευθεί τη θέση του αρχηγού της πολιτοφυλακής για να ικανοποιήσει προσωπικές φιλοδοξίες αλλά και λοιπές ανάγκες.

Προσπάθησε λοιπόν ο Σχινάς να αναλύσει χωρίς περιστροφές την κατάσταση στην οποία βρισκόταν τότε η πολιτοφυλακή της Βογδάντσας. Αυτός φαίνεται ότι είχε το θάρρος της γνώμης και γι' αυτό προέβη σε αυστηρές παρατηρήσεις. Θεωρούσε λοιπόν ότι το σώμα αυτό της πολιτοφυλακής δε λειτουργούσε κανονικά, επειδή εκτός από ελάχιστους ευσυνείδητους πολιτοφύλακες⁸ οι υπόλοιποι μόνο κατ' ευφημισμό θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τέτοιοι.

Ανέφερε ακόμη ότι οι περισσότεροι πολιτοφύλακες, εκτός από τις λίγες εξαιρέσεις που κατονόμασε, πληρώνονταν για να εξυπηρετήσουν οικιακές ανάγκες του προϊσταμένου τους, ονόματι Διονυσίου Σιωνίδη, που ήταν ο αντιπρόσωπος των ελληνικών προξενικών αρχών στην περιοχή Βογδάντσας. Οι άνθρωποι λοιπόν της πολιτοφυλακής είτε καλλιεργούσαν τα κτήματα του αντιπροσώπου Σιωνίδη⁹ είτε χαρτόπαιζαν είτε έπιναν στα καφενεία και κατά συνέπεια παραμελούσαν το έργο για το οποίο μισθοδοτούνταν ώστε να το εκτελούν ευσυνείδητα. Ο Σχινάς πάνω σ' αυτό το κρίσιμο θέμα της πολιτοφυλακής ανέφερε ακόμη και τα παράπονα των κατοίκων της κομμόπολης αυτής, οι οποίοι δυσανασχετούσαν και εξέφραζαν τη λύπη τους για το λόγο ότι έβλεπαν να διασπαθίζεται το εθνικό χρήμα χωρίς αποτέλεσμα.

Οι πολιτοφύλακες είχαν ως καθήκον να κατανέμονται σε διάφορους δρόμους, μόλις έδυε ο ήλιος, με σκοπό να προλάβουν βίαιες ενέργειες των εξαρχικών. Αυτοί δρούσαν εναντίον των ορθοδόξων προτιμώντας το βαθύ σκοτάδι για να μην αναγνωρίζονται εύκολα. Αντί λοιπόν να εργάζονται κανονικά οι πολιτοφύλακες, για να εξασφαλίσουν την τάξη και ηρεμία στη Βογδάντσα, γλεντούσαν στα καφενεία ή επέστρεφαν νωρίς στα σπίτια τους.

8. Κατά τον Σχινά οι μόνοι πολιτοφύλακες που λειτουργούσαν σωστά ήταν οι εξής: Χρήστος Δ. Σαμαράς ή Κιόσες, Γεώργιος Χριστάτσης και Δημήτριος Τουράνης. Σύμφωνα με το έγγραφο του Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών: Φ. 1905/α.α.Στ, ό.π.

9. Το φαινόμενο της χρησιμοποίησης των πολιτοφύλακων για ιδιαίτερες προσωπικές εργασίες των προϊσταμένων τους είναι πολύ παλιό και διεθνές, υπήρχε ακόμη και στη βενετοκρατία. Βλ. Ι. Δ. Ψαρά, *Ο θεσμός της πολιτοφυλακής στις βενετικές κτήσεις του ελληνικού χώρου, (16ος-18ος αι.)*, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 32.

Από το σύνολο των πολιτοφυλάκων, που παραθέσαμε σε προηγούμενη σημείωση, ο Σχινάς προέβαινε σε ορισμένες προσωπικές αξιολογήσεις. Έκρινε ότι λίγοι απ' αυτούς ήταν ικανοί και αφοσιωμένοι στο έργο τους και έτσι για άλλους ανέφερε ότι ήταν αγροφύλακες¹⁰, που πληρώνονταν όμως και ως πολιτοφύλακες επειδή ασχολούνταν πού και πού με κάποια καθήκοντα της πολιτοφυλακής, που τα εκτελούσαν όμως ευόρκως. Για άλλους δύο σημείωνε ότι βρίσκονταν στη φυλακή¹¹ και κατά συνέπεια δεν μπορούσαν να εκτελέσουν το έργο του πολιτοφύλακα, ενώ ένας άλλος¹² ήταν διορισμένος ως καβάσης (= υπάλληλος) του σχολείου· αυτός ο σχολικός υπάλληλος υπηρετούσε παράτυπα στο σώμα της πολιτοφυλακής, επειδή το ήθελε ο αρχηγός της, ο Διονύσιος Σιωνίδης. Το άτομο αυτό όμως ήταν πολύ κατάλληλο πρόσωπο αλλά αρκετά απασχολημένο στο πρωτεύον βασικό καθήκον του, που ήταν το σχολείο. Τα υπόλοιπα άτομα του σώματος αυτού ο Σχινάς τα θεωρούσε αργόμισθα και ακατάλληλα για τη σημαντική εθνική εργασία που είχαν να εκτελέσουν¹³. Ωστόσο για δύο Οθωμανούς της πολιτοφυλακής, που πράγματι υπήρχαν και τέτοιοι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που συγκέντρωσε ο Σχινάς, εύρισκε ότι αυτοί δρούσαν αποτελεσματικά και εκτελούσαν το καθήκον τους ευόρκως. Για όλους τους άλλους πολιτοφύλακες πίστευε ακράδαντα ότι έπρεπε να απολυθούν από τις θέσεις τους. Η Ελλάδα θα είχε έτσι να κερδίσει υλικά και ηθικά, επειδή θα σταματούσε να διαδίδεται στην περιοχή Βογδάντσας ότι μάταια δαπανάται το εθνικό χρήμα για να πληρώνονται άεργοι, μέθυσοι και ανίκανοι για οποιοδήποτε έργο.

Πρότεινε λοιπόν τελικά ο Σχινάς την αντικατάσταση όλων των ανίκανων πολιτοφυλάκων από δύο μόνον άτομα και συγκεκριμένα από τους υπάρχοντες στην κωμόπολη αγροφύλακες, έναν Έλληνα και έναν Οθωμανό, οι οποίοι θα έπαιρναν ως μηνιαία αποζημίωση μισή οθωμανική λίρα. Την αποτελεσματικότητα βέβαια της πρότασης αυτής δυσκολευόμαστε κάπως να την αντιληφθούμε, τη δικαιολογούσε ωστόσο ο Σχινάς ως τη μόνη καλή κίνηση για αντικατάσταση όλων των άχρηστων πολιτοφυλάκων. Επιπλέον υποστήριζε ότι, με την αντικατάσταση όλων αυτών των αναποτελεσματικών από δύο άτομα, θα επήρχετο όφελος στην ασφάλεια των κατοίκων της Βογδάντσας, αλλά και στον προϋπολογισμό, όπου θα γινόταν οικονομία πέντε λιρών πε-

10. Οι Θωμάς Ντρόνης και Δημήτριος Χρ. Σαμαράς.

11. Οι Μιχαήλ Σιωνίδης και Αθανάσιος Σιωνίδης.

12. Ο Δημήτριος Τουράνης.

13. Στον κατάλογο των ανίκανων πολιτοφυλάκων ο Σχινάς πρόσθεσε τελικά και έναν ακόμη άνδρα, τον Παπαγόνου, επειδή τον θεωρούσε εξίσου ανίκανο με τους άλλους. Τελικά όλοι αυτοί ανέρχονταν σε μια εξάδα: 1. Ιωάννης Δ. Χριστάτης, 2. Χρήστος Παπαγόνου, 3. Αντώνιος Σιωνίδης, 4. Ιωάννης Αλεξίου, 5. Αθανάσιος Χριστάτης, 6. Δημήτριος Χριστάτης.

ρίπου μηνιαίως. Το ποσό αυτό θα μπορούσε να διατεθεί στην κομόπολη, τη Βογδάντσα, για να ικανοποιηθούν ορισμένες επιτακτικές εθνικές ανάγκες και να αποκομισθούν έτσι περισσότερα εθνικά οφέλη.

Ως εκπαιδευτικός λοιπόν ο Σχινάς πρότεινε τα εξοικονομημένα από την πολιτοφυλακή χρήματα να δίνονταν ως υποτροφίες σε μαθητές και μαθήτριες της Βογδάντσας ή των γύρω χωριών. Θα αποκόμιζε έτσι κάποια άλλα οφέλη ο ελληνισμός. Ο Σχινάς υπολόγιζε ότι με τις πέντε λίρες που θα απέμεναν από την κατάργηση των αργόμισθων θα διατρέφονταν δώδεκα με δεκαπέντε μαθητές μηνιαίως, ενώ δεν υπήρχε κανένας κίνδυνος να αποσκιρτήσουν οι παυθέντες πολιτοφύλακες λόγω των στενών οικογενειακών δεσμών με τον ελληνισμό. Οι συγγένειες αυτές θα δρούσαν τόσο δεσμευτικά για τους παυθέντες που δε θα τολμούσαν να εκφράσουν ούτε την ελάχιστη δυσαρέσκειά τους, επειδή θα τους επέπλητταν οι άμεσοι πολυπληθείς συγγενείς τους.

Φαίνεται όμως ότι ο Σχινάς, που εξέθετε τις παραπάνω απόψεις για βελτίωση της αποτελεσματικότητας της πολιτοφυλακής, είχε ανταγωνισμό με τον προαναφερθέντα Σιωνίδη, που ήταν, όπως προαναφέραμε, υπεύθυνος για την πρακτόρευση των ελληνικών συμφερόντων στην περιοχή καθώς και αρχηγός της πολιτοφυλακής. Ο Σχινάς έφθασε μάλιστα στο σημείο να κάνει πρόταση για αυξημένες αρμοδιότητες του νέου διευθυντή της ελληνικής Αστικής Σχολής Βογδάντσας (μια και ο ίδιος αποχωρούσε από τη θέση αυτή), ώστε ο νέος διευθυντής να έχει απόλυτη δικαιοδοσία στο σώμα της πολιτοφυλακής. Έτσι αυτή θα λειτουργούσε εύρυθμα, επειδή θα έπαυε να εξαρτάται η πολιτοφυλακή από άτομο που κατείχε αμπέλια και χωράφια και άλλες καλλιέργειες όπως συνέβαινε με τον Σιωνίδη, που χρησιμοποιούσε παράνομα τους πολιτοφύλακες. Με την καινοτομία αυτή η πολιτοφυλακή θα αφοσιωνόταν αποκλειστικά και μόνο στα καθήκοντά της και θα έπαυε το φαινόμενο μισθωτοί του ελληνικού κράτους να εργάζονται στα ιδιόκτητα χωράφια του προεστού προϊστάμενου τους, να του μεταφέρουν την παραγωγή στη Γευγελή και να του εκτρέφουν τους μεταξοσκώληκες κουβαλώντας οι ίδιοι οι πολιτοφύλακες τα φύλλα από τις μουριές των περιβολιών.

Για να επιφέρει αποτελεσματικό κείμενο χτύπημα στις οποιεσδήποτε ατασθαλίες ο Σχινάς διευκρίνιζε ότι ο νέος διευθυντής της Αστικής Σχολής Βογδάντσας θα έπρεπε να μπορεί να ελέγχει τον αρχηγό της πολιτοφυλακής. Έτσι νόμιζε ότι θα προλαμβάνονταν πολλές καταχρήσεις σχετικές ακόμη και με τη διανομή όπλων. Αυτή βέβαια την πρόταση την υπέβαλε ο Σχινάς επειδή διαδόθηκε ότι έγιναν παρατυπίες στα 1905, όταν διανεμήθηκαν όπλα από τους αρχηγούς των διερχόμενων μακεδονικών σωμάτων και από τους αντιπροσώπους του ελληνικού προξενείου Θεσσαλονίκης στους Έλληνες της Βο-

γδάντσας αλλά και των γύρω χωριών.

Έτσι στη Βογδάντσα όπλα πήραν μόνον οι ευνοούμενοι του Σιωνίδη, ενώ δεν πήραν άτομα που τα είχαν ανάγκη και δεν μπορούσαν να τα αγοράσουν λόγω των περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων τους. Η άδικη βέβαια διανομή όπλων δημιούργησε δυσάρεστη ατμόσφαιρα στην κωμόπολη, ενώ από την άλλη μεριά ο Σιωνίδης, σύμφωνα με τα αναφερόμενα από τον Σχινά, είχε στο σπίτι του πλήρες οπλοστάσιο και αρνιόταν να χορηγήσει έστω και μία σφαίρα σε όποιον δεν ανήκε στον φιλικό του κύκλο. Γι' αυτόν το λόγο ο Σχινάς πρότεινε να ζητηθεί απόδοση λογαριασμού από τον Σιωνίδη, ώστε να αποκαλυφθούν οι καταχρήσεις του.

Άλλες υποψίες του Σχινά αφορούσαν οικονομικές ατασθαλίες του Σιωνίδη. Κατά συνέπεια έπρεπε το προξενείο Θεσσαλονίκης να ελέγξει στην Τράπεζα της Ανατολής το λογαριασμό που αυτό είχε ανοίξει στο όνομα του Σιωνίδη, ώστε να δανείζει αυτός χρήματα σε αναξιοπαθόντες Έλληνες με τόκο πιο χαμηλό από τον νόμιμο. Ο Σχινάς, για να στηρίξει τις καταγγελίες του, ανέφερε ονόματα δανειζομένων που έγιναν αντικείμενα εκμετάλλευσης από τον Σιωνίδη, που φαίνεται ότι δάνειζε χρήματα με τον συνηθισμένο τόκο της κερδοφόρας αγοράς (1/4 της λίρας για κάθε λίρα) και όχι με πιο χαμηλό, όπως ήταν εντεταλμένος από το ελληνικό προξενείο να πράττει για να ανακουφίζονται οι Έλληνες της Βογδάντσας. Επιπρόσθετα ο Σχινάς κατήγγειλε ότι ο Σιωνίδης απαιτούσε υψηλό τόκο ακόμη και για δάνεια μικρής χρονικής διάρκειας. Αναγκαστική συνέπεια αυτών των δυσάρεστων για τους κατοίκους της Βογδάντσας δοσοληπιών ήταν η δημιουργία κλίματος έντασης και παραπόνων, πράγμα που είχε και άσχημο αντίκτυπο στο ελληνικό προξενείο Θεσσαλονίκης, εφόσον όλοι γνώριζαν ότι με εκείνο συνεργαζόταν ο Σιωνίδης¹⁴.

Θα έπρεπε λοιπόν, κατά τη γνώμη του Σχινά, να μεριμνήσει ο πρόξενος Θεσσαλονίκης για τη διόρθωση των κακών κειμένων στη Βογδάντσα, ώστε να

14. Ο Σχινάς για να γίνει πιστευτός (βλ. έγγραφο Υπ. Εξ. Φ 1905/α.α.Στ., ό.π.) ανέφερε ότι από την πίστωση του ελληνικού προξενείου στην Τράπεζα της Ανατολής ο Σιωνίδης δάνεισε στους ομογενείς του, με βαρύ τόκο, τα παρακάτω ποσά:

α) Στους αδελφούς Νάκο και Τάνο Πατσιαραγλή δέκα λίρες για τρεις μήνες προς 1/4 της λίρας τόκο για κάθε λίρα.

β) Στη χήρα Τσίλη δύο λίρες με τον ίδιο τόκο για διάστημα δύομισυ μηνών.

γ) Στον Αλή Ιμπούση δύο λίρες με τον ίδιο τόκο για τρεις μήνες.

δ) Στον αγροφύλακα Γάτο Πρωτογέρου δύο λίρες με τόκο ένα μετρητιέ για κάθε λίρα και για διάστημα τριών μηνών.

ε) Στο Χρήστο Χριστάση έξι λίρες με τον ίδιο τόκο για τρεις μήνες.

στ) Στο Δημήτριο Χρ. Σαμολαδά τέσσερις λίρες για τρεις μήνες και

ζ) Στο Μ. Σουλάκη τέσσερις λίρες με τόκο 1/4 της λίρας για κάθε λίρα και για διάστημα τεσσάρων μηνών.

αποκατασταθεί η τάξη και η ομόνοια μεταξύ των Ελλήνων. Όλοι μαζί ενωμένοι θα έπρεπε να αγωνισθούν στη σημαντική αυτή έπαλξη της Μακεδονίας. Εξάλλου η Βογδάντσα είχε υποστεί τόσα δεινά από τους Βουλγάρους, ώστε φυσικό ήταν να αναμένει αποτελεσματική βοήθεια από την ελεύθερη Ελλάδα.

Δε γνωρίζουμε το μέγεθος της εμπάθειας που περιείχαν οι παρατηρήσεις του πατριώτη δασκάλου Σχινά ούτε τις αντιδράσεις της ελληνικής προξενικής αρχής Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα όμως με τα γραφόμενά του, αυτός κατά την οκτάμηνη θητεία του στη Βογδάντσα παρακολούθησε από κοντά τη δράση του ελληνικού στοιχείου στην περιοχή. Στην επιθυμία του να βοηθήσει τους ομοεθνείς του, για να ευοδωθούν οι σκοποί του ελληνικού έθνους, εξέφερε την προσωπική του άποψη.

Οι λίγες αυτές περί Βογδάντσας γραμμές, που περιέχουν αρκετές ιστορικές, κοινωνικές, εκκλησιαστικές, εκπαιδευτικές και λοιπές πληροφορίες, αποτελούν αδιάψευστες ιστορικές πτυχές του μακεδονικού ελληνισμού. Οι Έλληνες της παραπάνω κωμόπολης, κυριολεκτικά εγκαταλειμμένοι πέρα από τα σημερινά βόρεια ελληνικά σύνορα, αναμφισβήτητα υπήρξαν και πρέπει οι απόγονοί τους να υπάρχουν και στις μέρες μας ακόμη, όμως είναι φτωχοί και σε μεγάλο ποσοστό εκσλαβισμένοι στη Βογδάντσα, όπως και σε άλλα μέρη της περιφέρειας αυτής, επειδή το επίσημο ελληνικό κράτος δεν επιδίωξε αναγνώριση της ελληνικής μειονότητας στην περιοχή αυτή.

